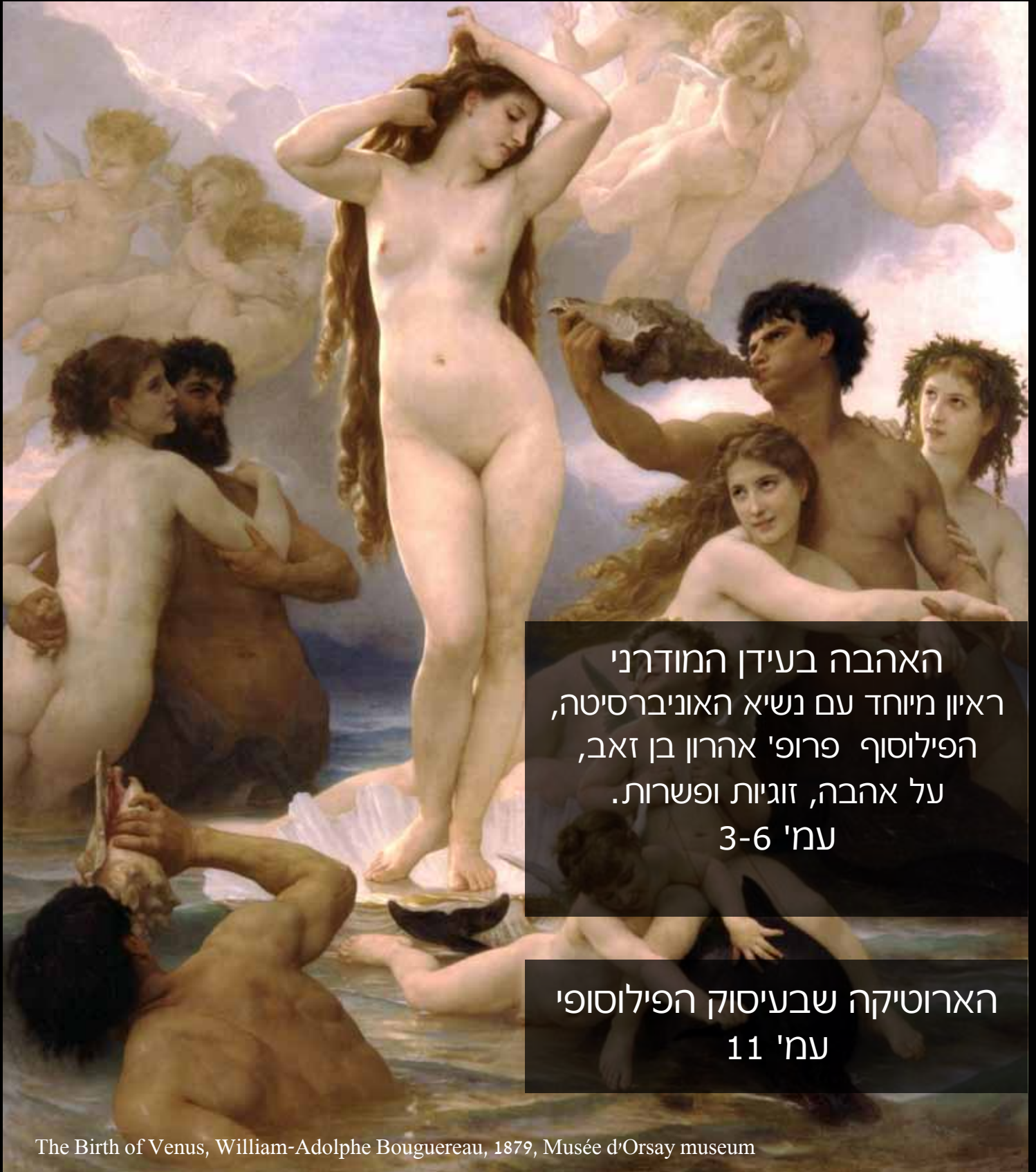

גיליון מספר 11

מגזין למדע ופילוסופיה

בחסות אוניברסיטת חיפה, המחלקה למדעי הרוח

האהבה בעידן המודרני
ראיון מיוחד עם נשיא האוניברסיטה,
הפילוסוף פרופ' אהרון בן זאב,
על אהבה, זוגיות ופשרות.
עמ' 3-6

הארוטיקה שבעיסוק הפילוסופי
עמ' 11

נכתב די והותר על אהבה, על גדולתה, שאין ביכולתי לחדש.

ובכל זאת, תחומי הכימיה-נוירוביולוגיה מספקים לנו חידושים בתחום כל הזמן, וכך גם הפואטיקה, חקר הרגשות בפילוסופיה, ותובנות חדשות בבעית הגוף-נפש. רק לפני כחודש יצא ספרו החדש של פרופ' צבי נאור שנקרא "הכימיה של האהבה, גנים, הורמונים ואהבה", הסוקר את ההבטים השונים של חיי האהבה בהסתמכו על אלפי מחקרים, ושם את הרגש החיובי- בוגדני הזה באור חדש ומרתק.

מכל הרגשות, לפחות מאלה החיוביים, נדמה כי אהבה (רומנטית) היא העוצמתית ביותר, המבלבלת ביותר, המשפיעה ביותר, עד כדי כך שקשה להאמין שמקורה בהורמונים וכימיקלים בלבד. קשה, אך יש שיטענו - אפשרי.

זהו הגיליון האחרון לשנה זו, וברצוני להקדיש אותו למי שלימדה אותי לאהוב את העיסוק הפילוסופי באמת - פרופ' ציפורה קזצ'קוב, שזכות להיות בכיתתה ולשמוע דיון פילוסופי בניהולה.

קריאה מהנה, וחופשה מהנה עוד יותר.

שרון דואק

2 קופידון ביולוגי

3 אהבה בעידן המודרני

7 דיויד יום שאב השראה מבודהה?

8 השכל כגוף והנפש כרגש

9 מה לפילוסופיה של הלשון ולמהות האהבה?

10 חד וחלק - טור אישי

11 האם העיסוק בפילוסופיה מונע מאהבה ארוטית?

13 היסטוריוסופיה ספקולטיבית

14 מה חכמינו היום אומרים על כך?

15 מדור קומיקס

המערכת

עורכת: שרון דואק | צלם: דוד (צוצו) לוי | כותבים: אמבר מימון, אני ויטיך, אביבה כהן,

אריק קורבסקי, עמרי דינור, דניאל גלילי, אהרון גיל

עיצוב ראשי וגרפיקה: דבורה קרמר | תגובות לדוא"ל safia_bgu@yahoo.com

קופידון ביולוגי

חזת: אמבר סימון, סטודנטית לתואר שני בפילוסופיה של המדע, אוניברסיטת חיפה

האם ייתכן ש"קופידון" האמתי, מצוי למעשה בתוך כל אחד ואחד מאתנו בדנ"א, שבו מתבצע תהליך הקובע למי נרגיש משיכה, ואף בסופו של דבר - במי נתאהב?

מבנהו של אזור ה-MHC של אדם מסוים, נוכל לדעת בביטחון יחסי לאיזה אדם הוא יימשך על ידי השוואת אזורי ה-MHC שלהם.

כעת ניקח צעד קדימה כדי לדון בהשלכות הפילוסופיות של ממצאים כגון אלו. ניתן לתאר את הממצאים כצעד קטן לאדם בנוגע להבנת מנגנון המשיכה בין אנשים, אבל האם זהו גם צעד ענק לאנושות בנוגע לתפיסת האהבה? מה גורם לנו להתאהב? האם אהבה ומשיכה היינו הך? האם הגנים הם שליטי הגוף האמיתיים שלנו בזמן התאהבות? ואולי הדבר נכון רק למשיכה ראשונית, אבל אהבה היא דבר נאור ומשמעותי יותר, כפי שאריסטו ביטא באמירתו הקלאסית, לפיה האהבה מורכבת מנפש אחת המאכלסת שני גופים. השאלות העולות מדיון זה מובילות אותנו שוב להרהורים בבעיית הגוף-נפש המוכרת.

המשיכה מייצגת את הגוף הביולוגי (הפיזיקלי), והנפש (או הנשמה) מייצגת אהבה. האם הן שתי ישויות נפרדות או שמא שזורות לישות אחת ויחידה? כפי שלעתים קורה בפילוסופיה, נותרנו עם שאלות רבות ותשובות מעטות בלבד, וכפי שלעתים המצב בביולוגיה ביהוויריסטית, נותרנו עם התחושה שיש כאן מקרה נוסף של הסימביוזה הנצחית בין טבע - המבנה הגנטי שלנו, וטיפוח - השפעת הסביבה והאוכלוסייה על הגנטיקה שלנו.

לפי מחקרים שבוצעו בשנים האחרונות, ייתכן ואף כמעט ודאי שנמצא אזור שכזה הפועל כ"ווסת משיכה" גנטי. יתרה מזאת, מסתבר שאזור גנטי זה מהווה בסיס ביולוגי לאימרה הנצחית "הפכים נמשכים".

אזור זה בדנ"א זוהה כ-Major histocompatibility complex MHC, או בעברית - מערכת תיאום הרקמות המרכזית, והוא מוגדר על ידי אנציקלופדיית בריטניקה כ"קבוצת גנים שתפקידם לקודד חלבונים, הנמצאים על פני השטח של תאים העוזרים לזיהוי חומרים זרים של המערכת החיסונית".

אזור גנטי זה, והחלבונים המקודדים על ידו, קיבלו את שמם (והמוניטין שלהם) מתוך הקשר שהתגלה בין החלבונים לבין התאמה רפואית של רקמות מושתלות לגוף המושתל. במילים אחרות, חלבונים אלה מתפקדים כ"כלבי שמירה" המתריעים לגוף על הימצאותם של גורמים זרים. מסתבר שככל שאזור ה-MHC של אדם יותר מגוון (ככל שהוא יכול לקודד חלבוני "כלב שמירה" רבים יותר) המערכת החיסונית של האדם יכולה להילחם בפתוגנים ומזיקים אחרים בצורה יעילה יותר.

אז כיצד כל זה מתקשר למשיכה? מתברר שאנשים נמשכים יותר לבני זוג בעלי אזורי MHC שונים מאוד משלהם. ככל שאזורי ה-MHC של שני אנשים שונים יותר זה מזה, כך המשיכה ביניהם תהיה חזקה יותר. עקב כך, אם ידוע לנו

אהבה בעידן המודרני

ראיון מיוחד עם הפילוסוף פרופ' אהרון בן זאב, נשיא אוניברסיטת חיפה

חקר הרגשות הפילוסופי מגלה זוויות חדשות של אהבה. מדוע אהבה רבת שנים מלווה באשליה? האם אתם מתפשרים בזוגיות שלכם? ולמה בעידן המודרני אחוז הזוגות הנפרדים הוא גבוה מאי-פעם? פרופ' אהרון בראיון מרתק ומלא תובנות.

פילוסופי. אני בדרך כלל לא מגדיר מהו רגש, כי הוא מורכב מידי להגדרה פשוטה, במקום זאת אני מאפיין אותו. אהבה רומנטית למשל אני מאפיין בקיומם של שני דפוסי הערכה בסיסיים: משיכה, והערכה חיובית של התכונות. אנשים מתאהבים על בסיס שני הדפוסים הללו ורוצים שאנשים שאוהבים אותם גם ימשכו אליהם וגם יעריכו באופן חיובי את תכונותיהם. אהבה רומנטית לא יכולה להיות על בסיס רק אחד מהדפוסים הללו אלא חייבת להיות קומבינציה של שניהם, אחרת זו תהיה רק ידידות או רק תשוקה.

אהבה היא עיוורת?

על אף שקופידון, אל האהבה הרומי, היה עיוור בשלחו חיצים לאנשים ללא הבחנה, אהבה היא לא עיוורת. אנשים שהתגרשו מספרים שהם היו מודעים לתכונות השליליות של בן זוגם, גם כשאהבו אחד את השני. כדי שאהבה תימשך לאורך זמן, הראייה של האהבה צריכה להיות קצת מטושטשת, כלומר צריך שיהיו בה אשליות חיוביות. כאשר ערכו מחקר על אנשים שאחרי 20-30 שנה עדיין אוהבים אחד את השני, גילו שהדבר המשותף לכל הזוגות הללו, ואולי הדבר היחיד המשותף, הוא שהם תפשו את בני הזוג כמו שהם תפשו אותם לפני 20-30 שנה. בעצם יש פה אשליה חיובית שבלעדיה אי אפשר להחזיק זוגיות אוהבת לאורך זמן. אשליות (כמובן במידה מסויימת) הן בעצם טובות לאושר שלנו, ולא כמו שחלק מהפסיכולוגים טוענים שאושר מבוסס על הכרה ומודעת ומלאה שלנו ושל הסביבה שלנו.

"אי אפשר להגיד לבן הזוג: 'תשמע אני אוהבת אותך, אבל אתה יודע שאתה פשרה עבורי'! זה מאוד מעליב כי אם הוא פשרה עבורך משמע שהוא נחות לעומת מישהו אחר, ואם אותו אידיאל הוא לא ברצף פיס, אלץ השכן ממול, קשה מאוד לחיות עם פשרה שכזו."

האם אפשר להגדיר אהבה?

אהבה אפשר להגדיר במישורים שונים: הפיזיולוגי, הכימי, הפסיכולוגי. העיסוק שלי הוא במישור הפסיכולוגי-

רבים האנשים שאומרים שידעו בעת החופה שבן או בת הזוג שאיתם הוא בבחינת פשרה. זו פשרה שמאד כואבת, כי אי אפשר להגיד לבן הזוג: "תשמע אני אוהבת אותך, אבל אתה יודע שאתה פשרה עבורי..." זה מאוד מעליב כי אם הוא פשרה עבורך משמע שהוא נחות לעומת מישהו אחר, ואם אותו אידיאל הוא לא בראד פיט, אלא השכן ממול, קשה מאוד לחיות עם פשרה שכזו.

יש שיר נפלא של פטסי קליין נזמרת אמריקאית משנות החמישים) שבו היא אומרת – I cried all the way to the altar (נכיתי כל הדרך לחופה). ולמה היא בכתה כל הדרך לחופה? בהמשך השיר מתברר: היא בכתה משום שבכך היא אמללה שלושה אנשים - את האהוב שהחליטה בגלל כל מיני סיבות לא להתחתן איתו, את האדם שהיא מתחתנת איתו, ואתה עצמה. פשרה רומנטית, פעמים רבות, עושה את האנשים אומללים.

עוד סוג של פשרות הוא על טבעה של האהבה - למשל פשרה ביחסי המין: המין לא במיטבו, והתשוקה המינית חלשה יותר.

הפשרה השלישית היא פשרה בתוך היחסים: לאן נצא ביחד? הוא אוהב כדורגל והיא קונצרט, הוא סרטי פעולה והיא דרמה. אלה הן פשרות הכרחיות להמשך החיים יחדיו, ופעמים רבות הן לא כל כך קשות להשגה.

לפי מה שאתה מציג, רוב רובם של האנשים - מתפשרים.

אבל זה מהותי איזו פשרה. בסרט "Closer" עם נטלי פורטמן עולה האמירה שמי שלא יודע פשרות באהבה לא יודע מהי אהבה. זה נכון, אבל תלוי איזה סוג פשרות. הפשרות במסגרת היחסים הם טבעיות, ניתנות לגישור. לעומת זאת, פשרות על טבעה של האהבה הן יותר בעייתיות, אם אחד אוהב יותר והשני פחות. אבל ההיבט הקשה ביותר - הוא ראייה של בן הזוג כנחות יותר. היבט זה לא נמצא במקרים של אהבה עמוקה. באהבה שכזו לא רואים את בן הזוג כפשרה.

בכללית באופן כללי, קשה מאוד לעשות פשרות. בפשרה, צד אחד מקבל משהו מבן זוגו, אבל יודע שיש משהו יותר טוב שעליו הוא מוותר, וזה דבר שקשה מאוד לחיות איתו.

Flora And Zephyr (1875)

למעשה אתה אומר שמשיכה מינית יכולה להיות מבוססת נטו על מראה חיצוני. אולם, אם נחשוב על כך, ייתכן שהמראה החיצוני הוא למעשה אף פעם לא לבד, שהוא מבליע בתוכו את שפת הגוף של האדם, וההקשר שבו הוא נמצא, ושני אלה משפיעים בהכרח על המשיכה.

המשיכה לא חייבת להיות מבוססת על מראה חיצוני בלבד, אלא יש דברים נוספים בהתנהגות האדם שמשפיעים על המשיכה. אך בהחלט אפשר להפריד בין המשיכה ובין הערכת התכונות. אנשים יכולים להיות מגורים רק מתמונות וישנה משיכה מינית שאין בה הערכה חיובית של התכונות.

ספרך העתיד לצאת עוסק בפשרות רומנטיות. מהי בעצם פשרה רומנטית?

ישנם סוגים שונים של פשרות רומנטיות. הקשה שבהן היא תפיסת בן הזוג כנחות ממני והכרתי בעובדה שיכולתי להיות עם מישהו אחר שאותו אוהב יותר ושהוא יאהב אותי יותר.

המשך ראיון עם נשיא האוניברס

המשך וחיזוק היחסים הקיימים.

למשל אם ניקח את תחום הידידות, רוב הידידים הקרובים שלנו הם מגיל צעיר, מבית הספר, מהתיכון, מהצבא, בשלבי חיים צעירים. הידידות הזאת מחזיקה מעמד זמן רב כי היא נשענת על הערכת התכונות, ההיכרות, וההיסטוריה המשותפת. לעומת זאת התשוקה המינית בדרך כלל חזקה יותר למישהו חדש

אם אהבה משלבת ידידות ותשוקה, סביר להניח ששינוי באחד מהם יכול לגרום לשינוי במערכת היחסים?

צריך להבין שבאהבה, בני הזוג עושים שקלול (מודע או בלתי מודע) - לכל תכונה יש משקל, ובשקלול הסופי התכונות החיוביות צריכות לעלות על השליליות. אם המאזן הזה משתנה - זה יכול לערער את שיווי המשקל הקיים, וייתכן גם להוביל לגירושים או להתפתחות אהבה חזקה הרבה יותר.

מה תפקיד הביולוגיה והכימיה לדעתך בכל הנושאים שדיברנו עליהם?

לכל תופעה נפשית ישנה מקבילה בעולם הביולוגי-כימי, אבל זה מישור דיון אחר. התכונות הנפשיות לא יכולות להתרוצץ בעולם חינוך באופן סתמי, הן תמיד תמיד תכונות של מערכת ביולוגית. אם אריסטו מאפיין כעס מבחינה פסיכולוגית כרצון לנקום על עוול שנגרם לנו, ומבינה פיזיקלית כרתיחת כלי הדם סביב הלב; הרי מדובר בשני תיאורים במישורי דיון שונים של אותה תופעה.

אתה חושב שאהבה בעולם העתיק שונה מאהבה בעולם המודרני?

ההתנסות הבסיסית של אהבה לא משתנה לדעתי באופן מהותי מתקופה לתקופה. השונה אולי מתבטא בגורמים המשפיעים על התעוררות האהבה ובהבעתה של האהבה.

אני שואלת את זה כיוון שבתקופה האחרונה צצות קריאות ליחסים לא בלעדיים ("יחסים פתוחים"), בטענה שהמסגרת המונוגמית הבלעדית לא הגיונית למימוש, טענה שנתמכת לטענתם ע"י אחוזי הבגידות הגבוהה. לאן לדעתך מועדים יחסי הזוגיות בעולם המודרני, האם לכיוון הזה?

יש באהבה רומנטית שני וקטורים המבוססים על שני דפוסי ההערכה הבסיסיים. התשוקה המינית מתחזקת עם השינוי ויש בכך עידוד של ריבוי בני זוג. לעומת זאת הדפוס של הערכת התכונות שמבוסס בין היתר על הקירבה, ההיכרות, ההיסטוריה המשותפת, מעודד

"נתונים מראים שיש במדינות המערב 50% גירושים, ויתרה מכך: מתוך ה-50% הנותרים, הסטטיסטיקות מצביעות על לפחות 70% שחשבו על גירושם בחמש שנים האחרונות. זהו מצב לא מזהיר. אבל המשבר הוא במסגרת של היחסים, כי פחות ופחות אנשים מוכנים לחיות ללא אהבה."

את אחוז הגירושין; הגרפים מקבילים. היום הנשים אינן תלויות, ויכולות לבחור אם להישאר במערכת יחסים או לאו.

אמרת באחד הראיונות שלך שהאהבה עשתה קאמבק בעולם המודרני, למה התכוונת?

אני חושב שזה אחד הדברים המשמעותיים של שינוי חברתי ביחסים הרומנטיים. כשהיה יותר קשה להיכנס למסגרת יחסים נתונה ולצאת ממנה, אנשים נשארו במסגרת זו גם ללא אהבה. היו בולעים את הצפרדע, כי המחיר של יציאה מהמסגרת היה כבד. בתקופה המודרנית, כשקל יותר לצאת ולהיכנס למסגרות יחסים ואין תלות כלכלית של בני הזוג כמו פעם, אפשר לתת משקל יותר גדול לנוכחות של אהבה ביחסים.

בתקופה המודרנית יש משבר במסגרות היחסים לטווח ארוך, כמו נישואים. נתונים מראים שיש במדינות המערב 50% גירושים, ויתרה מכך: מתוך ה-50% הנותרים, הסטטיסטיקות מצביעות על לפחות 70% שחשבו על גירושים בחמש שנים האחרונות. זהו מצב לא מזהיר. אבל המשבר הוא במסגרת של היחסים, ולא ברגש של אהבה.

אהבה נעשתה גורם משמעותי יותר בבחירה לזוגיות. מהבחינה הזאת היא עשתה קאמבק.

פרופ' אהרון בן זאב הוא בעל שם עולמי בחקר הרגשות, ואף פרסם מספר ספרים בנושא, ביניהם "בסוד הרגשות", "אהבה ברשת", וספרו האחרון: "בשם האהבה: האידאולוגיה הרומנטית וקורבנותיה". כמו כן, מכהן פרופ' אהרון כנשיא אוניברסיטת חיפה, יו"ר ועד ראשי האוניברסיטאות, ומרצה בחוג לפילוסופיה.

ניתן להרחיב את הקריאה בנושאים אלו ולקרוא תגובות להם בבלוג של פרופ' אהרון באתר פסיכולוגיה היום בקישור הבא:

<http://www.psychologytoday.com/blog/bloggers/aaron-ben-ze-v-phd>

בעולם המודרני יש הרבה יותר אפשרויות בחירה והפיתוי יותר גדול. כשישנן יותר חלופות ישנה נטייה יותר גדולה לראות את בן או בת הזוג כפשרה, כי לא רק שיש אנשים שנראים מרתקים יותר, טובים יותר או מושכים יותר, אלא הם גם זמינים. ואז, ישנה הרגשה חזקה יותר של פשרה, וקשה יותר להיות שמח בחלקך. בחברה המודרנית קל יותר לצאת ממסגרת רומנטית קיימת, ויותר קל להיכנס למסגרת חדשה, ואם נוסף

לזה את ריבוי האלטרנטיביות והרגשת הפשרה הגדולה, קשה יותר בחברה המודרנית לשמור על מסגרת רומנטית לטווח ארוך.

אז לחלק גדול מזה אחראיות הנשים, בעצם היותן עצמאיות יותר?

העובדה שנשים יצאו לעבודה והפכו לעצמאיות מבחינה כלכלית, שינתה את דפוסי ההתנהגות שלהן באשר לאהבה. מתחילת המאה שעברה יש שני גרפים המייצגים זאת: אחד מייצג את אחוז הנשים שיצאו לעבודה, והשני

האם דיויד יום שאב השראה מבודהה?

מאת: אגני ויטיך, תואר ראשון בפילוסופיה ובמדע הדתות, האוניברסיטה העברית

אי אפשר שלא לקשר את זהות האני היומיאנית לרעיון ה'אן-אטמן' הבודהיסטי: האם במקרה שניהם עלו על אותו רעיון, או שמא מדובר בגניבה רעיונית?

ובלתי משתנה, המלווה את האדם משחר ילדותו ועד היום. אלא שמדובר בערימה או ברצף של תפישות משתנות תדיר המכונה 'אני'. מסקנה מרעישה זו נשמעה כבר בעבר, בדרשותיו של הבודהה, אשר הסביר אודות אניציה – הארעיות שבעולם התופעות. לדבריו, לא קיים יסוד מתמיד בעולם, ומכאן שגם לא קיים יסוד מתמיד באדם. המסקנה הבודהיסטית נקראת 'לא-אני' או 'אן-אטמן' בסנסקריט (אנאטה בפאלי) והיא מסתמכת על עקרון הארעיות לפיו הדבר היחיד שקיים הוא זרם של דהרמות, הלוא הן תפישות.

למרות שרב השונה על הדומה בהגותם של שני הוגים אלו, הרעיון המהפכני של יום במאה ה-18 מזכיר עד מאוד את תורת הבודהה. המסקנות של השניים שונות: יום

הציע להמשיך להשתמש במושג כמילה, אשר יכולה לשמש איש את רעהו בתקשורת ביניהם. אולם הבודהה הצביע על סבל הנובע מהיצמדות למושגים דמיוניים שכאלה וכתרופה הציע את המדיטציה וההתבוננות, עד כדי כיבוי של התשוקה והיצמאותן

בסמינר אודות יום שהשתתפתי בו השנה לא יכולתי שלא לחוש בנוכחותו של מורה הודי עתיק בחדר. בקריאתי את דיונו של דיוויד יום אודות המציאות, אודות קיומם של "אובייקטים" במציאות ואודות זהותו של ה'אני' עורר ניחוח עז של בודהיזם. ואכן מתברר כי לא מעט חוקרים הצביעו על הקשר הרעיוני העז בין עמדתו של דיוויד יום כלפי ה'אני' ובין רעיון ה'אן-אטמן' הבודהיסטי. אליסון גופניק [Gopnik] אף הצביעה על קשר היסטורי: מיסיונר ישועי בשם דולו [Dolu], שנפגש עם יום ברויאל קולגי של לה-פלאש, ששהה בסיאם (תאילנד של היום) במסגרת שליחות של השגרירות הצרפתית ב-1687 וכן בא במגע עם ישועי אחר בשם דזידרי [Desideru] שביקר בעצמו בטיבר וערך מחקר מקיף בנוגע לבודהיזם טיבטי.

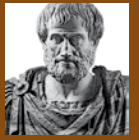

ציור של בודהה

הפילוסוף דיוויד יום

יום הקדיש את הפרק האחרון בספר הראשון של מסכת טבע האדם לדיון בזהות העצמית, באותו 'אני' שטוענים לו כולם מאז דקארט (ואולי עוד לפני כן). מסקנתו הנובעת מחקר טבע האדם היא שאין 'אני' כלשהו בנמצא, שהינו קבוע

לחשוב על השכל כגוף ועל הנפש כרגש

מאת: אביבה כהן, סטודנטית לתואר ראשון בפילוסופיה, האוניברסיטה הפתוחה

קיבלתי בדואר בקשה לתרומה. ילד חולה בסרטן. התבקשתי לתרום תרומה כספית ו/או לעשות בדיקת דם למוח עצם. הפנים של הילד הביטו בי מהתמונה. עיניים גדולות ועצובות נורא. שיער שחור. שפתיים מלאות. אין חיוך. אני רואה קודם את העיניים: בכל מצב, בכל פנים, קודם כל את העיניים. העיניים מסתכלות בך, חוזרות לתוך נפשך, רגשותיך. הרגש מתעורר: אני רוצה לעזור לילד: אני רוצה שיחיה: שלא יכאב: שלא יהיה חולה יותר. האם התרומה הכספית שלי תעזור לו? מה בעצם גורם לאדם לעשות מעשה כלשהו? האם השכל הוא המניע אותו או הרגש?

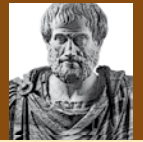
אז הרגש היה המניע הראשון, לרצות לתרום. אני מאמינה בכל נפשי שגם את הידיד שלי הניע בהתחלה הרגש. הנפש שלו זעקה שצריך לעזור/לתרום. ולאחר מכן, התרומה הקבועה בכל חודש, זו כבר מחשבה שיכלית/גופנית/רציונאלית. עזרה לא מסתיימת בחד-פעמי. השתתפות בצער, רגש הרחמים, הרצון לעזור, כל אלה טובים להתחלה, לאפשר לנפש להתחיל לפעול, אולם לטווח הרחוק, השכל צריך להיכנס לפעולה ולהורות לנו להמשיך בעזרה באופן קבוע ואולי אפילו יותר מוחשי.

בדיקה? אני פוחדת מבדיקות. לא אוהבת שדוקרים אותי ואם אמצא מתאימה, להעז ולעשות בדיקה מורכבת יותר? לא אוכל לסגת לאחור, אם התחלתי את התהליך אני חייבת לסיים אותו. מה עושים? החלטתי לשלוח תרומה כספית. יהיה מה שיהיה.

מאוחר יותר, סיפרתי על כך לידיד שלי. הוא הסתכל עלי וחיך "אני עושה את זה כל חודש", אמר, "יש לי הוראת קבע בבנק וכל חודש אני תורם סכום כסף", זה יורד לי מהחשבון באופן אוטומטי. כמעט שכחתי שזה עדיין קיים", הוסיף.

הוא כמעט שכח שזה קיים. חשבתי לעצמי מאוחר יותר. אני ראיתי את התמונה של הילד והלב שלי התכווץ. הלב שלי התחיל לפעום בקצב כפול. הצער השתלט עלי. רציתי לעשות כל כך הרבה ולבסוף עשיתי כה מעט. רק שלחתי תרומה. והוא? הוא תורם כל חודש, באופן קבוע ושכח שזה קיים. הכסף ממשיך לרדת מהחשבון כל חודש וכאילו מתנתק מהסיבה הראשונית שלשמה הוא יועד, מהמקור. הידיד שלי כבר לא זוכר לשם מה הוא תורם. הוא לא זוכר למי הוא תורם. הוא לא שואל האם זה עוזר?

מה לפילוסופיה של הלשון ולמהות האהבה?

חזת: אריק קורבסקי, סטודנט לתואר ראשון בפסיכולוגיה ומדעי הקוגניציה האוניברסיטה הפתוחה

כיצד הקשרי שפה יכולים לשפוך אור על אופיה הלא רדוקציוניסטי של האהבה?

משקפת פרדיגמה ספציפית שמכוונת מחקר ספציפי ושדרכה מפורשות התוצאות, הוא עדיף על "משחק לשון" של אותו האדם שרואה באהבה תופעה בעלת מהות שבכלל לא קשורה למושגים כמו "ניורון" או "ניורטרנסמיטר" או כל מושג אחר מעולם התוכן של מדעי הטבע?

אדם שתומך בשפה של מדעי הטבע יכול להגיד שהשפה הזאת מתארת יותר מדויק את המציאות. אבל פה הוא שוב נופל במלכודת של בלבול שפות, הרי "מציאות" היא גם מילה וניתן לפרש אותה בדרכים שונות. המציאות כפי שחוקר במדעי הטבע רואה אותה היא מציאות של אובייקטים חיצוניים, שעל ידי צפיה בהם הוא מתאר את חוקי העולם הפיזי. לעומת זאת למשל מנקודת הסתכלות פנומנולוגית המציאות היא "נתוני התודעה" שזורמים בלי הרף בחווית האדם, תהליכים אינטנציונליים שתופסים מידע ומעניקים לו משמעות בהתאם לחוקי התודעה. פנומנולוג "שם בסוגריים" את העולם החיצוני (הוסרל) על מנת לתאר את המציאות הקרובה והמוחשית של חוויתו.

העניין פה הוא לא בהשוואה מה עדיף, אלא בדיפרנציאל של עולמי תוכן שבהקשרם אנו רוצים לדבר על אהבה.

חוקר במדעי הטבע יכול לצפות בתהליכים שמאפיינים את החוויה ברמה של פעילות עצבית/הורמונלית, וכשהוא מדבר על זה, הוא מדבר על "תאור של פעילות עצבית-הורמונלית שמלווה את חווית האהבה" ולא על החוויה עצמה. אם כך, את המשמעות האינטרסובייקטיבית של חווית האהבה, יש לבחון על ידי שימוש בכלים ושפה שקרובה יותר ל"משחקי לשון" שנועדו להתמודד עם עולמו הסובייקטיבי של אדם ועם דרכי הבנתו את עצמו. מסיבה זו, בלתי אפשרי לעשות רדוקציה מלאה מאהבה כפי שהיא נתפסת על מלוא הקשריה למצב מוחי-כימי מסויים.

דוגמאות לתחומים כאלו לפי דעתי הן פנומנולוגיה, פילוסופיה אקזיסציאנליסטית, פילוסופיה של השפה (כולל הרמנאוטיקה) וגם זרמים מסויימים בפסיכולוגיה.

מאמר זה מעלה ויכוח אפשרי לגבי מהותה של האהבה, בעקבות פירושים מודרניים מעולם מדעי הטבע (ניורוביולוגיה בפרט), המתאימים להסביר תופעות (כולל אהבה) במושגים מכאניסטיים. דעתי היא, אותם פירושים מפספסים משהו חשוב ביותר. הנחתי הראשונית לעניין זה, היא שלא ניתן לעשות רדוקציה ביולוגית למקור הרגש (במובן הסיבתי); כך למשל, לא יהיה ניתן להסביר מדוע X אוהב את Y במושגים ניורוביולוגיים. ההיגיון המנחה מאחורי הנחה זו הוא, שהסבר סיבתי מסוג זה, יכלול מעצם טבעו פירוש סובייקטיבי של חוויות אינדיווידואליות, והפירוש הזה (הקוד), לא יהיה ניתן להבנה על ידי רישום של פעילות עצבית, שלמרות שהיא מהווה מין תשתית לקיום הקוד, אינה יכולה "לספר" לנו על תוכן קוד של חוויות מורכבות כמו אהבה, בשל הקשרי השפה שהיא מפספסת.

אם כך, ברצוני להראות בעזרת פילוסופיה של הלשון, כי הקביעה שלעיל נכונה תמיד ואף יתרה מכך-נכונה בהכרח.

"אהבה" היא קודם כל מילה בשפה, וכפי שהפילוסופיה של השפה מאז פירס ודרך הלוגיקאים הגדולים של המאה ה-20 מראה לנו, הפירוש הרחב של מילים בשפה (סמנטיקה) והקשרים הלוגיים בין מילים ומשפטים (סינטקס), אינם מספיקים כדי להבין באמת את משמעות הנאמר. ויטגנשטיין בעבודותיו המאוחרות הבהיר במיוחד כי אין שפה אחת אוניברסלית בה לכל מושג יש את המקום והמשמעות שלו, אלא קיימים אינספור "משחקי לשון" שמותנים במאפיינים הייחודיים של הסביבה והחברה בהם נוצרו וב"עולם התוכן" הספציפי שהם מנסים לתאר. אלו הם סוג של מערכות משמעויות וחוקים פנימיים, שרק בהקשרם ניתן לפרש ולהתייחס לתוכן הנאמר. מכאן נובע שיש משמעות שונה למילה "אהבה" בתוך הקשר של משחק לשון מסויים.

אז האם "משחק לשון" של מדען שחוקר את מושג ה"אהבה" מנקודת מבטו ובמסגרת תפיסתו הייחודית את העולם, שאינה כללית אפילו בתחום המדע, אלא

אהבה, כימיה ומה שביניהם

מאת: אהרן גיל, 50 שנות ניסיון בהנדסת מערכות והוראה באקדמיה

האם אהבה נורגשות אחרים) הם "רק" תוצאה של ריכוזים של חומרים כימיים מסוימים במוחנו?

מ"דואליסטית" ל"פיזיקליסטית", תפיסתם את המושגים המנטליים שלהם והשימוש במושגים אלו יהיה חייב להשתנות. לדעתי, שנוי כזה אינו מתחייב מהסיבות שהוזכרו בפסקה הקודמת.

זו היא דוגמה לאחת מהבעיות בנושא גוף-נפש: האם רגשות, ומצבים ותהליכים מנטליים אחרים ניתנים (על ידי רדוקציה) לתיאור והסבר על ידי מצבים ותהליכים פיזיקליים (אולי דרך ביולוגיה וכימיה, כמו בדוגמה הנ"ל)? או לא?

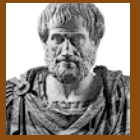
אם מצבים ותהליכים מנטליים אינם ניתנים לרדוקציה למצבים ותהליכים פיזיקליים, האם הם בסיסיים או פרימיטיביים ואינם נתונים לרדוקציה כלל? או אולי הם ניתנים לרדוקציה למצבים ותהליכים מנטליים פשוטים יותר? לדוגמה בתפישה של פאנפסיכזם.

לדעתי, אין דרך להשיב על שאלות אלו בהתבסס על האמנות יסוד אחרות, ולכן כל אחד צריך להחליט לעצמו מה היא האמנת היסוד שלו בנושא זה.

פילוסופים אחדים טוענים שלאנשים המחזיקים בהאמנת היסוד ה"פיזיקליסטית" לא מתאים, או אפילו אסור להשתמש במושגים מנטליים כמו אהבה, כאב, כוונה, או אפילו במושג "האמנה" עצמו. לדעתי שימוש כזה הוא מותר, מתאים ויעיל, מאחר והוא מספק את רמת הפרוט ויכולת הביטוי הנדרשת מבלי צורך להוסיף פרטים נוספים שיכולים להיות תלויים בתשובה לשאלות הרדוקציה הנ"ל.

פילוסופים דומים טוענים שכאשר ממצאים ניסיוניים בעתיד ישכנעו אנשים לשנות את האמנת היסוד שלהם

האם העיסוק בפילוסופיה מונע מאהבה ארוטית?

מאת: עמרי דינור, סטודנט לתואר ראשון בפילוסופיה, האוניברסיטה העברית

מהי אהבה? האם משהו מבין קוראי שורות אלו יכול לענות על השאלה הזו? בכנות, סביר להניח שלא. מדוע? בזאת בדיוק ארצה לעסוק. זו גם השאלה המרכזית המעסיקה את גיבורי הדיאלוג האלמותי 'המשתה' לאפלטון. אולי מתוך עיסוקם בשאלה מהו ה'ארוס', כבר לפני יותר מחלפיים ומאתיים שנה, נוכל להבין בעצם מהי אהבה, האם אפשר בכלל לענות על השאלה הזו, ומדוע היא חשובה לנו כל כך.

משתוקקים, אליבא דסוקרטס. ואם כך, מהו טיבה של התשוקה? במה הארוס שונה משאר הדברים? אולי אותו צריך להלל?

את זאת פותר סוקרטס בתשובה שנותנת לו דיוטימה, לפיה הארוס הוא דמון, כלומר חצי אל-חצי אדם, הנמצא בין ממלכת האידיאות לבין ממלכת החומר. בהיותו כזה, הוא עומד בתווך שבין האידיאות לבין העולם הנראה. מכאן, שהארוס יכול, אולי, גם לגשר בין שני העולמות, ולעזור לנו לצמצם את הפער ביניהם. מכאן גם שהארוס הוא, אולי, המפתח לעיסוק הפילוסופי כולו, אשר כל תכליתו עפ"י סוקרטס היא השאיפה אל אותו טוב, יפה, מושלם ונצחי.

האם הפילוסופיה היא ארוס? דומה כי לשם בדיוק סוקרטס מכוון. לא לחינם נקרא עיסוק זה פילו-סופיה, קרי אהבת החכמה, ולא ידיעת החכמה. האהבה, בניגוד לידיעה, היא תהליך, ולא עניין סטטי. היא דורשת מאמץ ותזוזה, ומונעת מתוך תשוקה לאמת. מאחר ונקודת המוצא של סוקרטס היא לדעת כי איננו יודעים, העיסוק בחכמה צריך להיעשות מתוך חתירה לאמת, ומכאן שאין טעם לפילוסופיה ללא אהבה. חשוב לציין כי לאהבה יכולים להיות כמה מובנים, כאשר אפלטון מדגיש את המימד השכלי-פילוסופי שבה, בניגוד לשאר המשוחחים במשתה העוסקים גם בצדדים הגופניים שבה.

אמרנו כי האהבה מחייבת תשוקה, והפילוסופיה מחייבת אהבה. האם כל מי שעוסק בפילוסופיה הוא ארוטיקן, וכל מי שעוסק בארוטיקה הוא פילוסוף? אינני בטוח בעניין

חשוב לציין כי ארוס ואהבה אינן בהכרח אותו דבר. עם זאת, ברור כי יש קשר ביניהן, שצריך לחקור אותו. ברור גם כי אהבה היא אולי הנושא שעסקו בו יותר מכל נושא אחר, ועל אף כמעט 2500 שנה של פילוסופיה מערבית, ו-10,000 שנה של ציביליזציה מאז המהפכה החקלאית, עדיין לא מצאנו לכך את התשובה המספקת. מדוע? אולי משום שאין תשובה מספקת? ואם כן, מדוע אין היא ידועה לכלל? מדוע אנחנו עדיין ממשיכים לחפש כאילו התשובה עדיין לא נמצאת בידינו?

כאן אנחנו פונים לידידנו במשתה, העוסקים בטיבו של הארוס, ומנסים להגדירו ולהבין מהו. לכך עולות מספר תשובות, כאשר בסופו של דבר אנחנו נשארים עם תשובתו של סוקרטס, הנותן את ההגדרה הממצה והקולעת ביותר לשאלה זו, שעליה מסכימים כלל המסובים: הארוס הוא התשוקה אל היפה כשלעצמו, אל היופי הנצחי, ולא אל אובייקט כזה או אחר. אותה תשוקה היא המעניקה תכלית ומשמעות אמיתית לחיינו מעצם היותה חתירה אל הנצחי, אידיאת הנצח הבלתי משתנה ובלתי מתכלה. בעולם משתנה ללא הרף, אומר לנו סוקרטס בעצם, הדבר היציב והאמיתי היחיד הוא החתירה אל הנצחי, הטוב, היפה והמושלם. אך כאן בדיוק טמון הפרדוקס, שגם סוקרטס מודע אליו: אם הארוס הוא חתירה אל הנצחי, השלם וכיו, אזי הוא עצמו אינו הדברים הללו. כלומר, הוא עצמו בלתי שלם, מתכלה, לא יפה וכיו. זאת משום שהתשוקה לדבר תמיד נובעת מתוך מה שחסר לאדם. האדם לעולם חותר אל מה שחסר לו. מכאן, שאין מה להלל לכאורה את הארוס, משום שזהו לא אותו דבר אותו אנו מחפשים ואליו אנו

שורשים ארציים, מסוגלת למשוך אותנו אל התאוות הגופניות הזמניות, במקום אל הנצחי והאידיאלי. הארוס, מעצם היותו דמון, מסוגל לפנות גם למעלה וגם למטה. הבחירה תלויה בידינו.

נראה כי אפלטון צדק בהזהירו מפני שימוש לא פילוסופי בארוס, ולכן מנסה לכוונו כלפי העולם של מעלה. אך האם ניתן לעשות זאת מבלי לנתק אותו מעולם של מטה, קרי: האם האהבה יכולה להיות גם מקור להתרת החרדה, וגם תשוקה אל הנצחי בו זמנית? ואם כן, מהו תפקידם של הפילוסופים?

יכול להיות כי הפילוסופים, אשר מקדישים את חייהם למען החכמה, יכולים לעזור לשאר בני האדם להפוך את התשוקות והצרכים האנושיים שלהם לעיסוק פורה באמת, שעוזר עוזר לצמצם את הפער בין העולמות, ומביא להתרת הסבל הקיומי שפרוס מדבר עליו. זאת, ע"י הפניית המבט ושאלת השאלות למקום הנכון. כך, נשמר מקומם הייחודי של הפילוסופים מחד, והקשר שלהם לעולם מאידך. במצב כזה, גם הארוס אינו נדרש לממלכה משלו, מעצם היותו פועל וקיים בתוך העולם, ובמקביל מוליך אותנו מעלה מעלה.

The Dance (1856)

לפי זה, נראה כי דווקא העיסוק בצרכים האנושיים והיומיומיים, ולא ההתנתקות מהם, מהווה את הבסיס הנכון והיציב לעיסוק בשאלת הארוס והקיום האנושי גם יחד. האם זה עומד בסתירה לאפלטון? אולי. בכל מקרה, השילוב הזה נראה לי הכיוון הנכון לפיתרון הבעיה שהן פרום והן אפלטון מעלים.

האהבה, הן כאתגר פילוסופי והן כאתגר פסיכולוגי, נותנת משמעות בחיים מעצם היותה שאיפה דווקא למה שמעבר לחיים. העיסוק באהבה מתוך ארוטיקה, מעניק משמעות הן לחיפוש האמת כחלק מהחיים, והן לחיים עצמם כחלק מהאמת. אולי דווקא השילוב בין השניים, במקום בו נפגשים החכמה השכלית והתשוקה הרגשית, הוא שמביא אותנו אל חיים פילוסופיים-ארוטיים, חיים שראוי לחיות אותם, חיים בעלי תשוקה לאמת.

אז, שיהיה לכולנו לחיים: לחיי הפילוסופיה, לחיי הארוס ולחיי החיים!

זה; הרי אם השאיפה והתשוקה טבועה בכולנו, הרי שכולנו למעשה פילוסופים במהותנו. אפלטון כמובן לא היה מרוצה מזה, משום שזה מחייב ביטול כל הבדל בין הפילוסוף לשאר האדם, בין אוהבי החכמה לאלו שאינם. באופן פרדוקסלי, בעולם כזה הפילוסופיה, וגם האהבה, בהיותן קשורות אחת אל השנייה קשר בל יינתק, יהפכו מדבר נבדל, טרנצנדנטי וייחודי אל עיסוק יומיומי, נעדר כל ייחודיות. בכך תבוא אל קיצה הפילוסופיה, ואיתה גם הארוס, שעלול להיקבר תחת שאר עיסוקי היומיום הטפלים לכאורה.

ברור כי בשביל שנוכל להמשיך לקיים את הארוס בממלכת הביניים הייחודית לו, אנו נאלצים לשלם מחיר כפול בו זמנית: גם את היותו חלק מהעולם, וגם את היותו נפרד מהעולם. אך האם מחיר זה כדאי, והאם הוא באמת מחיר שאנו נאלצים לשלם?

בעולם הראוי של סוקרטס ואפלטון, אנחנו כפילוסופים צריכים לשאת עינינו כל עת אל השמיים, בחיפוש אחר אותה אידיאה. האם אכן זוהי תכלית ראויה לחיינו? מתוך הנחה כי אהבה היא צורך בסיסי של כולנו, ניתן לומר כי בהכרח הדבר יביא לשני סוגים של ארוס: זה האידיאלי-רוחני, השמור

לפילוסופים, וזה הגשמי-גופני של שאר בני האדם. דבר זה הוא מסוכן, וטומן בחובו סכנה רבה, הן לפילוסופיה והן לאדם עצמו.

ברצוני להציע הסתכלות אחרת על בעיית הארוס, הפותרת אולי את המורכבות הטמונה כאן. את הבסיס להסתכלות זו ניתן למצוא אצל אריץ פרום, בספרו 'אמנות האהבה'. פרום מגדיר את האהבה כתשוקה להתחברות עם הזולת, העוזרת לו להתגבר על תחושת החרדה היומיומית הנובעת מתוך היותנו בני תמותה וזמניים. חרדה זו היא שמניעה את הקיום האנושי, והאהבה היא התשובה היחידה לבעיה קיומית זו. מדוע? האם אהבה היא אכן התשובה לשאלת משמעות החיים, והדבר אותו כולנו מחפשים?

הדבר המופלא באהבה, הוא שכשם שהיא החתירה אל הנעלה והיפה ביותר, היא עלולה להביא גם למכוער ביותר: קנאה, אנוכיות, תשוקה אל הגופני בלבד והפניית עורף אל האמת. כיצד? התשוקה, מעצם היותה בעלת

היסטוריוסופיה ספקולטיבית

מאת: דניאל גלילי, סטודנט לתואר שני האוניברסיטה העברית

מה מניע את ההתקדמות האנושית? לאן מועדות פני האנושות מכאן? מרקס טוען: מלחמת מעמדות, אולם תזה חדשה בוחנת כיוון אחר לגמרי...

מסוימות האנושות התפתחה בקצב איטי, אפשר להבין כי ההתפתחות האנושית עד היום היוותה חלק קטן מההתקדמות הרצויה ומתמונה התפתחות היסטורית יותר רחבה.

אך האם השכלה רחבה הוא הגורם היחיד המניע את ההתקדמות האנושית? קיימים גם גורמים נוספים כגון הסביבה או רמת ההשקעה בלימוד ו/או במחקר במסגרת ההשכלה. במידה ונסתכל רק על קבוצת האנשים המתאמצים להרחיב את ההשכלה האנושית (באמצעות פיתוח הידע הנלמד) ותפוצתם המועטה יחסית בהיסטוריה האנושית, ניתן להסיק כי ההיסטוריה האנושית נמצאת בתהליך רחב יותר של הרחבת המחשבה. כלומר, נעה בין הנחות מחשבתיות שונות, הגדלות על ידי תובנות חדשות לתובנות הקיימות, להנחות יותר מורחבות אשר כל הנחה קודמת מהווה חלק מההנחה החדשה ומספר גבוה של משכילים באוכלוסייה תורם ליצירת אנשים עם תובנות חדשות בהשכלה. לכן אם נרחיב ונניח כי קצב ההתקדמות הרצוי של ההיסטוריה האנושית נקבע ע"פ מספר האנשים שהרחיבו

את מחשבתם וכל נקודת סוף היא בעצם הרחבה של רעיון קודם, אז ראוי לציין כי החברה האנושית ממצה רק חלק קטן יחסית מההיסטוריה, שכן מספר האנשים ששאפו להרחיב את מחשבתם באמצעות מחקר לאורך ההיסטוריה האנושית היה מועט יחסית.

הרבה אנשים ניסו בעבר למצוא מערכת חוקים אחת לכל ההיסטוריה האנושית שיכולה להסביר את התפתחותה, להסביר מה מניע אותה ולנבא את אירועיה בעתיד ובכך תהווה הנחת יסוד למחקר היסטורי. לדוגמא, המחקר ההיסטורי של מרקס טוען כי מה שמניע את ההתקדמות האנושית בכל תקופה במהלך ההיסטוריה הוא מלחמה בין שני מעמדות חברתיים – השולט והנשלט. דוגמא נוספת, יותר עתיקה, היא התפיסה התנ"כית הטוענת כי כל ההיסטוריה האנושית נעה בכיוון אחד לקראת בוא המשיח ומשם תיגמר ההתפתחות האנושית ותתחיל חדשה (התקדמות בקו ישר). ענף מחקר זה קרוי פילוסופיה ספקולטיבית של ההיסטוריה.

אז מה מניע את ההתקדמות של החברה האנושית? בניגוד להנחות הנ"ל, יותר סביר להניח שהמפתח לבחינת ההתקדמות האנושית לאורך ההיסטוריה הוא מספר האנשים המשכילים בכל חברה אנושית. אפשר לטעון כי ההיסטוריה של העידן המודרני התחילה למעשה בימי אפלטון והקמת המוסד הראשון להשכלה גבוהה ביוון העתיקה ולפניה היא הסתמכה על הניסיון בלבד, אך למעשה התקדמה בקצב איטי עקב העובדה שמספר מועט של אנשים באוכלוסייה קיבלו את אותה השכלה ביוון העתיקה. ימי הביניים מהווים דוגמא לקצב התקדמות איטי בגלל מספר מועט של אנשים משכילים. אז אם בתקופות

מה חכמינו היו אומרים על כך?

"האהבה היא התשוקה להוליד בתוך היופי."

אפלטון, מסות על אהבה, הוצאת כתר, עמ' 30, 84

"אהבה לאישה אחת זו ברבריות, משום שזה נעשה על חשבון הנשים האחרות."

פרידריך ניטשה

"האהבה היא כעשן העשוי מאדים של אנחות. כאשר טהורה היא, האש מפעפעת בעיני האוהבים. כאשר כעוסה היא, הים מוזן מדמעות האוהבים. ומה היא עוד? הטירוף הכי מוסתר, מרירות חונקת ומתיקות שנשמרת."

ויליאם שייקספיר, מתוך המחזה "רוסאו ויוליה"

"אהבה היא שמחה בליווי אידיאה של סיבה חיצונית."

ברוך שפינוזה

"לאהוב את הכל ואת כולם, ולהקריב את עצמך תמיד למען אהבה, זה בעצם לא לאהוב אף אחד - לא לחיות את החיים הארציים האלה."

לב טולסטוי

"הפרדוקס הגדול של האהבה הוא, ששתי נשמות נעשות לאחת ובכל זאת נותרות שתיים."

אריך פרום, מתוך הספר "אמנות האהבה"

"האהבה לא מפריעה לאיש להמשיך בדרך אל יעודו. ואם זה קורה, זה מפני שאין זאת אהבה אמיתית."

קואלו פאולו

"זה זמן רב שאני הוגה בכך. כל זמן שאהבנו זה את זה, הבינונו זה את זה בלי מלים. אבל לא לעולם אוהבים. בשעה מסוימת היה עלי למצוא את המלים שהיו עוצרות בה, אולם לא עלה בידי."

אלבר קאמי

"מי שמשתוקק לאחר או אוהב אותו, ודאי לא היה משתוקק אליו או אוהב אותו או מחבב אותו אלמלא היה משתייך באיזה אופן שהוא אל הנאהב, או בנשמתו או באיזו תכונה או אופי או דמות של נשמתו. נתברר לנו, איפוא, שבהכרח מחבבים אנחנו מה שמשתייך אלינו מטבע בריאתנו...הכרח הוא, איפוא, שהמאהב האמיתי שאיננו מעמיד פנים, יאהבנו אהובו."

אפלטון, "ליסיס", תרגום - י"ג ליבס

"אהבה שתדע לך, צריך לפרוט אותה לגרושים, לא לחשוב כל כך גדול, לא לדבר יותר מדי גבוה, לא להקריב את כל החיים בבת אחת."

מאיר שלו

באדיבות אתר הקומיקסים
"הו-לא"
<http://www.ho-lo.co.il>

יש למזור לאור השימוש

2010 אתה"ס

מילון ביטויים

אהבה אפלטונית

אהבה אפלטונית פירושה
יחסי חיבה זוגיים נטולי
כל מרכיב מיני.

היסטוריה - מתעדת כשלונות הומנטיים
בצורה הכי מביכה שניתן להעלות על הדעת!